

**Prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor
Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog
defendologija centra, Banja Luka, glavni i
odgovorni urednik časopisa *Defendologija* i
*Sociološki diskurs***

Anti (radikalizacija) građana - Bog i Alah na jeziku, Molitvenik u džepu, a Zlo u duši...Ozbiljna politika je samo ona koja u svojim temeljima ima etiku

Nema mira među narodima bez pomirenja među religijama...

Svijet se trenutno suočava sa najtežom recesijom u poslijeratnom periodu. Dok su ekonomski problemi izazvali aktuelnu krizu, ona je do sada neosporno podrazumijevala značajne društvene i političke dimenzije koje su čini se povezane ili isprepletene sa pojavama vjerskog ekstremizma i radikalizacije. U tom „novom svijetu“ autoritarne populističke retorike stvara se „alternativna stvarnost“ na poluistinama, laži, obmani i strahu u kojoj “ništa nije istina, a sve je moguće”. U toj „alternativnoj stvarnosti“ gdje istina nije istina i gdje „borba protiv laži postaje mnogo teža i zamornija nego njihovo ponavljanje“, ne može se očekivati stvaranje ideologije koja bi mogla ponuditi ozbiljne odgovore na pitanja koja se danas postavljaju pred čovječanstvo. Stvarna moć autoritarnog vladara i populističkog režima, koja se mjeri brojem onih koji vjeruju u besmislenost, brojem onih koji funkcionišu u zasebnom populističkom matriksu razmišljanja u kojem mržnja prema protivnicima autoritarne populističke demagogije doseže najvišu kulminaciju mračnjaštva, beskrupuloznosti, arogancije i surovosti, teško može izrasti u iole ozbiljnu ideologiju. **Kod nekih političkih elita u javnoj debati Bog i Alah su na jeziku, molitvenik u džepu, a zlo u duši.** Uporna ekonomska kriza je pogoršala društvene linije fronta izazivanjem sve žešće borbe za budžetska sredstava i mjera štednje koje utiču na ekonomsku i socijalnu dobrobit ljudi i u krajnjoj liniji navodeći ljude, a posebno mlade ljude izložene prijetnjama ekstremizma i radikalizacije. Shodno tome, kriza je neraskidivo povezana sa socijalnom krizom, pa čak i društvenim konfliktima, nesporazumima i ratovima. Osim toga, efekti mjera ekonomske konsolidacije i optužbe zbog lošeg političkog upravljanja su očigledno rezultirali povećanim razočarenjem građana i politikom i teškom političkom krizom (Stoker 2010; Barozo 2012). Prema tome, sadašnja kriza treba biti posmatrana kao druge slične situacije u istoriji kao multidimenzionalni fenomen sa ekonomskim,

socijalnim i posljedicama po identitet i integritet, kako lični, grupni, tako i opšti društveni i državni integritet, Ovakvo razumijevanje i svijest o uskoj povezanosti ekonomskih, socijalnih i političkih dimenzija je od ključnog značaja za mir, stabilnost i bezbjednost koja ima za cilj da ispita uticaj krize na prava građana i njihovu otpornost. Kao neposredna posljedica ove multidimenzionalne prirode sadašnja kriza ima uticaj na širok spektar prava (Kan 2009). Na primjer, očigledno je ugroženo pravo na socijalnu zaštitu ili pravo na rad, zdravstvo i obrazovanje međudejstvom mjera štednje i sve većim brojem ljudi u stanju socijalne potrebe zbog rasta nezaposlenosti. Pored socijalnih i ekonomskih prava, cikličnih padova udruženih sa sve oštrijom konkurencijom za deficitarna radna mjesta su istorijski takođe imali značajne posljedice po građanska prava (Fridman 2005) jer su doveli do političkog ekstremizma i do povećanja ksenofobičnih postupaka i djela nasilja u tom svijetu (Globalna grupa za migracija / UNESCO-a 2009). Ovo jasno narušava građanska prava uključujući zaštitu od diskriminacije (čl. 21 Evropske povelje.), kao i pravo na lični integritet (čl. 3 Evropske povelje). Uznemiren izvještajima o novom talasu svaljivanja krivice na druge i ksenofobije u toku aktuelne krize, Agencija EU za osnovna prava (FRA), Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) i Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije (ECRI) su u više navrata upozoravali protiv neposredne opasnosti od povećanja kršenja prava (FRA / ODIHR-a / ECRI 2011). Takođe, i kulturna prava su ugrožena u vrijeme štednje, gdje je podrška države za pravo na učešće u kulturnom životu smanjena ili ograničena. Pripadnici zajednica sa kulturom različitim od kulture većinske zajednice su često u tom pogledu posebno ranjivi. Osim toga, politička dimenzija krize, koja je opet tijesno isprepletena sa ekonomskom dimenzijom, je ugrozila politička prava. Na primjer, kriza je pokrenula pitanja o kompatibilnosti dugih procesa donošenja odluka, koje uključuju parlamente i zainteresovane strane, kao što su organizacije civilnog društva (OCD), sa potrebom za brzu političku akciju koja je imanentna kriznim situacijama. Ubrzavanje donošenja odluka i, zajedno sa ovim, problemi uključenosti i transparentnosti su svakako proširili jaz između građana i političkih institucija i dodatno ojačali više endemsku i duboku krizu modela predstavničke demokratije koji preovladava u Evropi. Evropljani nalaze da su mnoga njihova prava posebno u opasnosti i dolaze u situaciju preispitivanja vlastitog identiteta i pripadajući manjinskim grupama, odvojenog od šeme "evropskih građana". Ovo na kraju može dovesti do procesa obrnutog procesa evropskih integracija. S druge strane, geopolitičke i institucionalne specifičnosti -u obliku religije-balkanskih zemalja, uključujući zemlje članice EU i zemlje u procesu pristupanja, igraju značajnu ulogu u pojačavanju transformacije identiteta ljudi na

Balkanu i dimenzija ovog društvenog sukoba tokom ekonomske krize. Religija je uvijek igrala ulogu u sukobima. Balkanski sukobi 1990-ih su u velikoj mjeri karakterisani po svojim snažnim vjerskim i etničkim karakteristikama; religija je bila povezana sa nacionalnim identitetom, kulturom i jezikom. Čak i u slučajevima kada borci ne simbolizuju snažnu vjersku pripadnost, uočeno je da religija ima dvostruku ulogu nametanjem identiteta pojedincima bez obzira na njihova vjerovanja i njeni simboli i ideologija su korišteni da motivišu nasilje. Religija je stoga igrala dodatnu ulogu u transformaciji identiteta u post-konfliktnom balkanskom regionu. Ipak, uloga religije je ponovo centralna za alarmantni fenomen vjerskog ekstremizma i radikalizacije u regionu Balkana. Nedavni izveštaji otkrivaju čak i širenje uticaja vjerskog ekstremizma i radikalizacije na regrutovanju "stranih boraca" u Evropi. Nasilni vjerski ekstremizam i radikalizacija na Balkanu i regrutovanje i indoktrinacija se dešava duboko u društvu, uglavnom u nižim društvenim slojevima i među mladim ljudima koji često nisu svijesni procesa u kojem učestvuju. Mladi ljudi se vrbuju na osnovu njihove vjere ili nacionalnosti. Oni su emocionalno manipulisani da djeluju u svjetlu nepravde, često izloženi žestokim pričama o svojoj naciji „koja je napadnuta“ od strane „zlih, intrigantskih zapadnih, istočnih ili evropskih interesa". Relativni nedostatak znanja i pritisak vršnjaka, kao i nedostatak alternativnih izvora informacija koje bi potencijalno mogle da djeluju kao odvratanje stavljaju lokalne i regionalne zajednice u opasnost od nasilnog radikalizma i stvaraju rezervoare potencijalnih "stranih boraca" u Evropi. Mladi ljudi sa Balkana odlaze u ratove u druge oblasti u regionu Bliskog istoka i sjeverne Afrike da se bore u redovima sebi nedovoljno poznatih ideja i ideologija. Alarmantno saznanje da opasnost od terorizma u Evropi ne dolazi iz udaljenih zemalja, već potiče kod ljudi koji žive kao prilično dobro integrisani građani na evropskom tlu je pokrenulo talas istraživanja procesa radikalizacije koja je navodila počinioc na akciju. Od tada, domaća radikalizacija mladih ljudi u Evropi je postala jedan od najhitnijih i nedokučivijih izazova za političare, kreatore politike, i naučnike, koji su suočeni sa pitanjima o uzrocima i obimu radikalizacije. Šta je to izazvalo ove evropske mlade ljude ili druge da se radikalizuju u mjeri u kojoj su potražili utočište u ekstremnom fizičkom nasilju, a ponekad čak i žrtvujući vlastite živote? Koji faktor uzročno može da objasni zašto se javlja nasilna radikalizacija i, jednako važno, zašto se neki ljudi radikalizuju, dok drugi ne ili odustanu od procesa radikalizacije u ranoj fazi? Potreba da se razumije i bavi opasnošću radikalizacije je ne samo ukorijenjena u strahu od mogućih novih terorističkih napada. Radikalizacija manjinskih grupa i evropskih građana može imati ozbiljan razorni uticaj na evropska društva, interkulturalnosti i evropske integracije. U takvim okolnostima, otpornost građana u

teškim vremenima je fundamentalno pitanje za Evropu. U opštem smislu, razvoj otpornosti ima svoje ishodište u izazovnim situacijama sa kojima se moramo suočiti i prevazići ih. Upravljanjem situacijama kao što su multidimenzionalne krize na uspješan način, građani mogu takođe steći dragocijene sposobnosti za savladavanje budućih problema. Ako otpornost shvatimo na ovaj način kao nešto što može da raste sa vremenom i savladanim izazovima, rizicima i prijetnjama, možemo je definisati kao povećanje sposobnosti za rješavanje novih problema onim redoslijedom kako se budu pojavljivali (Satkilif / Vogus 2003). Za ovaj naučni i stručni pogled kao što je razvojno razumijevanje otpornosti kao sposobnosti, koja proizilazi iz ciklusa unaprijeđenih tehničkih i praktično-moralnih kapaciteta, ima značajnih posljedica. To podrazumijeva da su dimenzije istraživanja i istorijska i druge u obzir uzele sve buduće događaje od izuzetnog značaja, jer pozitivna iskustva iz prošlih prevaziđenih kriza se mogu koristiti za tekuće krize, baš kao što su iskustva ovih kriza važna za budućnost. S obzirom na gore navedeno, postoje dvije osnovne strategije unapređenja građanskih resursa da se izbore sa situacijama ekonomske i socijalne krize. Prva da se smanji negativan uticaj takvih situacija optimizacijom ostvarivanja prava pod nepovoljnim uslovima ekonomske, socijalne i krize identiteta. Druga je da ojača otpornost građana na ovaj negativni uticaj. Obe strategije suočavanja sa krizom su podjednako važne i trebaju biti posmatrane kao komplementarne. Dakle, struktura istraživanja se sastoji od tri stuba istraživanja sa dva cilja:

1. Da procijeni u kojoj mjeri uticaj ekonomske, socijalne i krize identiteta koja je zahvatila narode u državama EU i državama u procesu pristupanja u širem regionu Balkana može poslužiti kao faktor nestabilnosti za proces evropskih integracija;
2. Da procijeni u kom je obimu problem radikalizacije povezan sa narodom i posebno manjinskim grupama nedostatak otpornosti i transformacije identiteta u kontekstu procesa evropskih integracija.

I tri sveukupna cilja:

Prvi stub: "Ekonomska, socijalna i kriza identiteta" Uticaj na prava evropskih naroda "- Cilj: Da bi se procijenilo iz komparativne perspektive uticaj sadašnjih i prošlih kriza na ostvarivanje prava građana EU i izvan EU koji imaju prebivalište na teritoriji država članica ili država u procesu pristupanju

Dugi stub: "Uloga društvenih medija u društvenom sukobu i krizi identiteta: radikalizaciji" - Cilj: Da se procijeni iz komparativne perspektive uloga društvenih medija kao sredstva i medija za radikalizaciju i političke participacije ljudi pogođenih ekonomskom, socijalnom i krizom identiteta koji imaju prebivalište na teritoriji države članice ili države u procesu pristupanja EU.

Treći stub: "Reakcija, otpornost i (anti)radikalizacija građana" - Cilj: Da se analizira iz komparativne perspektive kako građani zapravo reaguju na ovakav uticaj ekonomske, socijalne i krize identiteta na ostvarivanju njihovih prava i kako oni mogu da reaguju na načine koji pogoduju njihovoj otpornosti i anti-radikalizaciji. Istraživanja u potrazi za ova tri sveukupna cilja vode do glavnog rezultata : preporuka o tome koje politike optimizuju ostvarenje ljudi, a posebno prava mladih ljudi, u vrijeme ekonomske, socijalne i krize identiteta i koje politike podržavaju odgovori građana koji jačaju njihovu otpornost i anti-radikalizaciju? Ove preporuke su dostupne različitim ciljnim grupama u različitim oblicima: Kreatori politike, uključujući u širokom smislu političare i državne službenike sa lokalnog, regionalnog, nacionalnog i evropskog nivoa. Zainteresovane strane, uključujući i organizacije civilnog društva kako na evropskom nivou i nivou država članica kao i medija, i putem ovih kanala i sami građani su upoznati sa preporukama putem različitih brošura koje su sažete i strateški orijentisane ka akciji civilnog društva. Akademska zajednica je svijesna preporuka politike kroz naučne izvještaje koji takođe sadrže osnovne materijale sa preporukama, dodatna objašnjenja i reference na metodološka pitanja. Sav ovaj dodatni sadržaj je važan u cilju stimulisanja budućih istraživanja o preporukama i temi istraživanja u cjelini. Uključenost organizacija civilnog društva i građana je prva i posebno značajna osobina. Ova uključenost omogućava da konzorcijum dosegne van naučne zajednice i da integrišu stavove zainteresovanih strana u raznim fazama procesa istraživanja. Višeslojna perspektiva je još jedna važna karakteristika istraživanja koja razlikuje ne samo istraživanja, već i strategiju distribucije. Višeslojni karakter evropskog političkog poretka je uzet u obzir u raznim fazama istraživanja. Na primjer, pri procjeni uticaja krize, pod lupom je ostvarivanje prava na različitim nivoima vlasti, kao i potencijal međuvladine i multi-etničke saradnje ili saradnje više zainteresovanih strana i između različitih nivoa u cilju ublažavanje efekata krize. Po istom principu, prikupljanje i vrednovanje prakse participativne demokratije se vrši na različitim nivoima vlasti i usmjerena je na međuvladino učenje. Multidisciplinarni karakter istraživanja je ilustrovan u sastavu konzorcijuma, koji obuhvata pravne stručnjake, sociologe, defendologe, ponerologe, polemologe, politikologe, kriminologe, istoričare, ekonomiste, te mnoge druge, kao i po načinu na koji su u interakciji. Kult laganja, prevare, neznanja, neslobode i tiranije, izrasta u najviše vrijednosti nastajućeg autoritarnog populističkog trenda u kojem je teško čovjeka uvjeriti da istina i sloboda uopšte nešto znače. Laganje postaje toliko uobičajeno da je teško

povjerovati da iko može govoriti istinu, izuzev ludaka, jeretika, sanjara, i skeptika, koje i onako niko ne uzima za ozbiljno. Komparativna priroda istraživanja ogleda se u analizi uticaja krize na prava kao i reakciju građana na taj uticaj, kao i međusobno povezanu pojavu radikalizacije i prijetnju koju predstavlja za proces evropskih integracija i svjetskog mira. Svi zajedno trebamo naći način da doprinosimo jačanju evropskog i svjetskog istraživačkog prostora, da dajemo doprinos miru i bezbjednosti u svijetu. **Da bi to postigli neophodno je da ničija moć ne bude iznad zakona, ali i da u temeljima politike bude etika. Ozbiljna je samo poštena politika..., razmislimo kuda ide nestabilni svijet i njegove tzv. elite?**